

GOLDSMITOVA PESMA „NAPUŠTENNO SELO”

KAO IZRAZ ENGLESKOG SENTIMENTALIZMA

1. BIOGRAFIJA

Oliver Goldsmit (?1730-1774) rođen je u Irskoj, u porodici siromašnog anglikanskog sveštenika. Tačno mesto njegovog rođenja nije poznato, ali se pretpostavlja da je to Palas u pokrajini Longford ili Elfin u pokrajini Roskomon. Veći deo svoga detinjstva proveo je u selu Lisoj, takode u Irskoj. Studirao je na Triniti koledžu u Dablinu, gde je bio kažnjavan zbog nediscipline. Često je bežao iz koledža, ali je 1750. godine ipak diplomirao. Počeo je kao korektor i prepisivač u Ričardsonovoj štampariji, a zatim se najviše bavio književnim nadničanjem. Pisao je popularno-naučna dela: pesme, eseje za časopise, dramska dela, istoriju Engleske, zoologije, biologije. Na taj način dospao je u krug štampara i izdavača. Pokrenuo je i vlastiti časopis *Pčela* (*The Bee*, 1759), koji je štampan samo u osam brojeva (Puhalo 1989: 113).

Ubrzo nakon toga počeo je da objavljuje pesme i eseje. Po ugledu na delo francuskog pisca Montesjkjea *Persijska pisma* (Montesquieu, *Lettres Persanes*, 1721), objavio je zbirku eseja pod naslovom *Gradanin sveta* (*The Citizen of the World*, 1762). Goldsmit je 1761. godine upoznao dr Džonsona i već 1763. postao član njegovog slavnog „Literarnog kluba“, osnovanog na predlog Džoše Rejnoldsu u zimu 1763-4 (Jeffares 1959: 13). Džejms Bozvel (1740-1795) u svojoj biografiji dr Džonsona (*The Life of Samuel Johnson*, 179), na više mesta spominje Goldsmita i navodi da je on bio darežljiv, preosetljiv, izuzetno dobar, ali istovremeno i veoma čudan čovek (Kovačević *et al.* 1991: 116). Osim ovoga, o Goldsmitu se zna da se nikada nije ženio, a njegova veza sa Meri Hornek do danas je ostala zagonetna (Drabble 1985).

Prvo delo koje se pojavilo pod Goldsmitovim imenom jeste njegova pesma „Putnik” (*The Traveller*, 1764), kojom je stekao popularnost. Tek po sticanju popularnosti mogao je da objavi roman *Vekfildski sveštenik* (*The Vicar of Wakefield*, 1766) koji su izdavači do tada uporno odbijali da štampaju. Dve godine kasnije pojavila se prva Goldsmitova komedija *Dobrodušni čovek* (*The Good-Natur'd Man*, 1768), koja nije imala većeg uspeha. Godine 1770.

objavljena je njegova najbolja pesma „Napušteno selo“ (The Deserted Village), a 1773. druga komedija *Ona se spušta da bi pobedila ili greške jedne noći* (*She Stoops to Conquer: or the Mistakes of a Night*), koja je od svog prvog prikazivanja bila izuzetno popularna.

Od iscrpljenosti i teškog rada Goldsmit je umro 1774. godine. Dr Džonson mu je posvetio epitaf na latinskom jeziku u kome se ističe: „Nihil tetigit quod non ornavit“ („Ukrasio je sve čega se dotakao“) (Puhalo 1989: 113).

2. SENTIMENTALIZAM KAO KNJIŽEVNI PRAVAC

Goldsmitova književno-umetnička dela nose u sebi odlike sentimentalizma, epohe u kojoj je živio i stvarao.

Sentimentalizam je književni pravac zrele prosvetljenosti koji je nastao u Engleskoj između 1730. i 1780. godine, a odigrao je značajnu ulogu i u svim evropskim književnostima druge polovine XVIII veka. Osnivač i glavni predstavnik ovoga pravca u Engleskoj je Samjuel Ričardson (1689-1761) koji je svojim epistolarnim romanima *Pamela ili nagradena vrlina* (*Pamela, or Virtue Rewarded*, 1740-1), *Klarisa Harlou* (*Clarissa Harlowe*, 1747-8) i *Ser Čarls Grandison* (*Sir Charles Grandison*, 1753-4) utemeljio porodični roman u engleskoj i evropskoj književnosti. Pored Ričardsona, značajni predstavnici engleskog sentimentalizma su Lorens Stern (1713-1768) sa delom *Sentimentalno putovanje kroz Francusku i Italiju* (*A Sentimental Journey through France and Italy*, 1768) i Oliver Goldsmit sa romanom *Vekfildski sveštenik* (*The Vicar of Wakefield*, 1766). Glavni evropski predstavnici sentimentalizma su Ruso (1712-1778), Gete (1749-1832), Gesner (1730-1788) i Karamzin (1776-1826). Nasuprot racionalizmu koji u prvi plan stavlja razum, sentimentalizam pre svega ističe emociju i maštu. Književnost ovoga doba treba da iskazuje intimna čovekova osećanja i težnje i upravo u skladu sa tim su i književne forme sentimentalizma – pisma, dnevnici, ispovesti. Motivi u okviru književnosti sentimentalizma su uglavnom ustaljeni kao na primer: prikazivanje ljubavi sa iskušavanjem vrline, kult prijateljstva, opisivanje porodičnog kruga i bračne vernosti, nagrađivanje vrline i kažnjavanje poroka, oduševljavanje prirodom, neiskvarenom civilizacijom, prirodnim čovekom (rusoizam) i u vezi s tim isticanje prednosti života na selu i suprotstavljanje sela gradu.

Sa engleskim sentimentalizmom se povezuju i neke književne pojave iz druge polovine i sa kraja XVIII veka. To su: „grobljanska poezija“ sa Edvardom Jangom i Tomasom Grejom kao glavnim predstavnicima i gotski roman koga su utemeljili Horas Volpol i Ana Radklif. Vredna je pomena i Makfersonova zbirka škotskih balada *Osijan* (*Ossian*, 1760) (Živković 1992: 759).

3. ANALIZA PESME

„Napušteno selo“ jedna je od najlepših i umetnički najvrednijih engleskih pesama druge polovine XVIII veka. Ona je prvi put objavljena u kvarto izdanju 26. maja 1770. godine. U toku narednog meseca pojavila su se

još četiri izdanja. Takođe postoje i nekoliko veoma retkih privatnih štampanih izdanja za koja čak neki kritičari smatraju da su prethodila prvom kvarto izdanju. Dva takva izdanja se nalaze u Ešli kolekciji u Britanskom muzeju. Među njima ima razlike u pravopisu i interpunkciji; ona su, međutim, ista kao i prvo kvarto izdanje na osnovu koga su verovatno i nastala. Današnji tekst pesme „Napušteno selo” je, u stvari, tekst četvrtog kvarto izdanja (Friedman 1966: 604). Goldsmit je ovu pesmu posvetio svome prijatelju ser Džoši Rejnoldsu, slikaru, a poslednja četiri stiha napisao je dr S. Džonson.

„Napušteno selo” pisano je herojskim kupletima i u tehničkom smislu pesma je gotovo savršena. U Goldsmitovom izboru stiha oseća se uticaj klasicizma, a u tematsko-motivskom smislu pesma je pravi primer sentimentalne poezije.

Na samom početku pesnik oživljava uspomene iz mladosti provedene u Irskoj. Naime, on priziva selo Obern (Auburn) za koje neki smatraju da je u stvari selo Lisoj u Irskoj u kome je Goldsmit proveo veći deo svoga detinjstva. Seća se divnih dana tamo provedenih i ljudi koji su tamo živeli:

Slatki Oberne! najlepše selo u ravnici;
Gde su zdravlje i obilje razveseljavali vrednog pastira,
Gde je nasmejano proleće najranije dolazilo,
A svoj odlazak letnji cvetovi odlagali:
Drage lepe odaje prostodušnosti i lagodnosti,
Boravišta moje mladosti, kad svaka zabava godi,
Kako sam često tumarao tvojim travnjakom,
Gde je čedna sreća omilila svaki prizor!¹

(1-8)

„Napušteno selo” je pesma toliko puna energije, humora i čestitosti, da ona ostaje klasik sve do današnjih dana. To nisu samo popularni stihovi, već primer ozbiljne poezije koji je, u poredenju sa savremenim delima, nepatvoren i osvežavajući u svojoj jednostavnosti. U pesmi Goldsmit slavi ono što je izuzetno u svakodnevicu seoskog života, njegova upotreba jednostavnog jezika ističe prirodnost i odgovara tom običnom seoskom prizoru koji opisuje:

Kako sam često zastajao kod svake čari,
Skrivene kolibe – obrađene farme,
Potoka koji je tekao bez prestanka – živahnog mlina,
Čedne crkve koja se izdizala na obližnjem brdu.²

(9-12)

„Napušteno selo” jedno je od prvih dela engleske književnosti koje govori o rastakanju društvenog poretka. Kada je Goldsmit bio dete, većina ljudi u Irskoj živela je na selu, ali u kasnijim godinama njegovog života to je počelo da se menja, i kraj seoskog života bivao je sve vidljiviji. Goldsmit je žalio nad propašću seoskog života. U „Napuštenom selu”, propast „slatkog Oberna” predstavlja propast čitavog društvenog poretka.

110

Nestalo je mnogo toga što je on voleo:
 To su bile tvoje čari, slatko selo! zabave poput ovih,
 Koje su dražesno smenjajući se učile čak i napor da godi:
 One su po tvojim odajama širile svoj veseli uticaj;
 To su bile tvoje čari – ali sve su one iščezle.³
 (31-4)

Mladi su napustili to divno selo, kuće su prazne ili u njima žive samo stari. Veleposednici su došli i ogradili seosko zemljište tako da siromah čovek tu više ne može da živi:

Duž tvojih proplanaka usamljeni gost,
 Bukač promuklog glasa čuva svoje gnezdo:
 Sred tvojih pustih staza vivak leti,
 I umara njihove odjeke jednoličnim glasovima;⁴
 (43-6)

Nekada su tu živeli seljaci koji su imali imanja i održavali ih. To su bili sasvim obični i neuki, ali čestiti ljudi:

Njegovi blagosloveni drugovi naivnost i zdravlje;
 A najveće blago nepoznavanje bogatstva.⁵
 (61-2)

Međutim, vremena su se izmenila – razvijaju se industrija i trgovina. Selo je izgubilo svoje čari. Iako nema dokaza da je Goldsmit ponovo posetio Irsku pošto ju je napustio 1752. godine, on opisuje svoj povratak i ovde se posebno ističe deo koji govori o prolaznosti:

I mnogo proteklih godina vraća se u sećanje
 Gde je nekad stajala koliba, izrastao je glog⁶
 (79-80)

Goldsmit je putovao Engleskom i evropskim zemljama, ali se uvek nadao i sanjao o tome da se vrati u svoje selo, okupi prijatelje i ispriča im o svemu što je proživio. Želeo bi da se vrati zauvek i umre tamo gde je rođen.

Ipak sam se nadao, kad moji dugi nemiri prođu,
 Ovde da se vratim – i umrem konačno kod kuće.⁷
 (95-6)

Sledi opis večeri u selu, ispunjen najrazličitijim zvucima, koji su sada utihnuli: pesma mlekarice, gakanje gusaka, graja dece, lavež psa. Veoma dobar kontrast opisu seoske večeri pruža udovica koja je ostala kao jedini svedok nekog prošlog vremena. Po mišljenju kritičara, ta žena je Katarina Geragti, koju je Goldsmit poznavao još iz detinjstva (Black 1878: 125):

Ona je jedina ostala od čitave bezazlene povorke,
Tužni istoričar setne ravnice.⁸

(135-6)

Potom Goldsmit opisuje uzornog seoskog sveštenika. Ovaj lik u sebi sjedinjuje portrete pesnikovog oca, brata i ujaka koji su svi bili sveštenici (Black 1878: 125). Seoski sveštenik je predstavljen kao dobroćudan čovek čija kuća je poznata svim ljudima u parohiji. Prosjaci, umorni vojnici i mnogi drugi bili su njegovi gosti. Uvek je bio kraj samrtničke postelje svojih parohijana. Crkva je uvek bila puna kada je on služio misu. Čak bi i zlonamernici koji su došli da se rugaju ostajali da se mole. Bio je uvek spreman da svakoga sasluša:

Ali na dužnosti hitar na svaki poziv,
Pazio je i plakao, molio se i osećao za sve;⁹

(165-6)

Pored sveštenika, drugi značajan lik je seoski učitelj. Njega pesnik predstavlja kao izuzetno mudrog i učenog čoveka. Učitelj je veoma strog, ali dobrodušan čovek. Njegova škola je sada prazna. Kuća je ruinirana i samo što se nije srušila.

Takode, upečatljiv je opis seoske krčme i njenih stalnih gostiju koji su tu nekada provodili dane. Upečatljivi su likovi seljaka, berberina, drvoseče, kovača, devojke.

Potom, u jednom od najčešće citiranih distiha ove pesme, Goldsmit naglašava:

Meni je draža, bliža mome srcu,
Jedna prirodna čar nego sav sjaj umetnosti.¹⁰

(253-4)

Pesnik govori o bogatašima koji su oduzeli zemlju seljacima. Ti bogataši vode luksuzan život, dok siromašni seljaci žive jadno i bedno:

I dok on klone, bez ruke da ga spase,
Zemlja cveta – jedan vrt i jedan grob.¹¹

(302-3)

Seljaci više ne mogu da žive na selu. Stoga se pesnik pita gde će oni pronaći utočište i sreću. Gradovi su puni poroka i siromaštva:

Ako pobegne u grad – šta ga tamo čeka?
Da vidi raskoš koju ne sme da deli;
Da vidi deset hiljada pogubnih veština sjedinjenih
Da tove luksuz i stanjuju ljudski rod;¹²

(310-13)

Daleki predeli preko mora, takode, ne nude nikakvu sigurnost. To su opasni, neistraženi krajevi gde se niko ne oseća bezbednim. Mnogi ljudi su se pateći i sa suzama u očima rastali i otišli u novootkrivene zemlje.

Goldsmiit proklinje raskoš i bogatstvo zato što su oni naneli mnogo bola ljudima. Čini se da je pesnik ispratio sve ljude koji plove prema zapadu. On je veoma tužan jer upravo njihov odlazak doprinosi uništenju njegove rodne zemlje. Ali, ipak nalazi utehu. Obraća se poeziji i moli je da se pridruži tim jadnim ljudima. Nada se da će ona raširiti svoj glas i uticaj u novom svetu i tako ovim ljudima olakšati život.

4. KRITIČKA MIŠLJENJA

„Napušteno selo” je jedno od Goldsmitovih priznatih remek-dela i verovatno najbolja duga pesma koju je napisao jedan Irac. Uprkos popularnosti „Napuštenog sela”, ova pesma se našla u središtu kritike Goldsmitovih savremenika. Ipak, nisu sve kritike bile negativne. Štaviše, većina kritičkih studija o „Napušenom selu” teži da bude pozitivna.

Uprkos tome, neki Goldsmitovi savremenici su „Napušteno selo” smatrali manje vrednim od „Putnika”. Na primer, prema ser Samjuelu Edžertonu (Sir Samuel Edgerton), „Napušteno selo” je pesma daleko slabija od „Putnika”, mada sadrži mnogo lepih mesta. Njena inferiornost u odnosu na „Putnika” proističe iz srazmernog pomanjkanja zgusnutosti i snage, kao i novina kada su u pitanju pesničke slike. Njen melanholični ton je bleđ, a neki od opisa koji se najviše hvale su slabi i plitki, dok ljudi koji su opisani spadaju u neku vrstu komičnih i grotesknih likova.

Irski književni nacionalisti smatraju da je selo Obern u „Napušenom selu” – irsko selo Lisoj. Opis Oberna je dobio negativnu kritiku, što dovodi u pitanje ovo mišljenje. Prema Mekoliju (Macaulay), ovaj opis je sastavljen od neskladnih delova koji se ne podudaraju. Ovo selo u svojim srećnim danima jeste pravo englesko selo; kada propada, to je irsko selo. Sreća i jad koje je Goldsmit sjedinio pripadaju različitim zemljama i dvoma različitim stupnjevima u napretku društva. Spajanjem ove dve stvari, Goldsmit je stvorio nešto što niti je ikada bilo niti će ikada postojati u bilo kom delu sveta.

Prema R. S. Krejnu (R. S. Crane), neposredna društvena pozadina ove pesme mora se tražiti u Engleskoj, ne u Irskoj, a istorijska jadikovka nad prošlošću Oberna mora se jednostavno smatrati najznačajnijim u nizu pamfleta podstaknutih engleskom poljoprivrednom revolucijom 60-ih i 70-ih godina XVIII veka.

„Napušteno selo” se slavi kao tipična pastorala toga razdoblja. U jednoj kritičkoj studiji Edmunda Berka (Edmund Burke) iz 1780. godine kaže se da činjenica da je „Napušteno selo” pastorala, predstavlja upravo i jedini književni kvalitet ove pesme.

Osim negativnih kritika koje je „Napušteno selo” dobilo od Goldsmitovih savremenika, o ovoj pesmi postoje, kako smo već rekli, i pozitivna mišljenja. Tako Henri Teodor Takerman (Henry Theodore Tuckerman) ističe da je „Napušteno selo” bez sumnje omiljeno Goldsmitovo

113

delo. Ono mu vraća u sećanje na rana razdoblja života i ponovo dokazuje snagu prirodnih, nepatvorenih ukusa. Stoga, dok druge pesme zastarevaju, ova i dalje ima svoju draž.

Goldsmiit je nastavio da piše bez obzira na različita kritička mišljenja o „Napuštenom selu”. Jednom prilikom je izjavio: „Piši kako hoćeš, kritičar će uvek naći mnoštvo stvari koje si mogao bolje da napišeš.”

5. ZAKLJUČAK

Pesma „Napušteno selo” bila je veoma popularna u vreme kada je nastala. Osim što je morala pleniti svojom književno-umetničkom vrednošću, ljudi su je bez sumnje prihvatili i zato što je bila aktuelna. U njoj je običan čovek mogao prepoznati svoje ograđene njive, surovost industrijalizacije i porodicu koja se raselila i odrodila. Ovo Goldsmiitovo delo, međutim, tehničkim savršenstvom, ljudskom toplinom i pastoralnom lepotom nadahnjuje i modernog čitaoca. Upravo ove univerzalne vrednosti „Napuštenom selu” obezbeđuju zapaženo i trajno mesto u istoriji engleske poezije.

-
- 1 Sweet Auburn! Loveliest village of the plain;
Where health and plenty cheered the labouring swain,
Where smiling spring its earliest visit paid,
And parting summer's lingering blooms delayed:
Dear lovely bowers of innocence and ease,
Seats of my youth when every sport could please,
How often have I loitered o'er thy green,
Where humble happiness endeared each scene! (1-8)
 - 2 How often have I paus'd on every charm,
The shelter'd cot – the cultivated farm,
The never-failing brook – the busy mill,
The decent church that topt the neighbouring hill. (9-12)
 - 3 These were thy charms, sweet village! sports like these,
With sweet succession, taught even toil to please:
These round thy bowers their cheerful influence shed;
These were thy charms – but all these charms are fled. (31-34)
 - 4 Along thy glades, a solitary guest,
The hollow sounding bittern guards its nest:
Amidst thy desert walks the lapwing files,
And tires their echoes with unvaried cries; (43-46)
 - 5 His blest companions, innocence and health;
And his best riches, ignorance of wealth. (61-62)
 - 6 And, many a year elapsed, return to view
Where once the cottage stood, the hawthorn grew (79-80)
 - 7 I still had hopes, my long vexations past,
Here to return – and die at home at last. (95-96)
 - 8 She only left of all the harmless train,
The sad historian of the pensive plain. (135-136)
 - 9 But in his duty prompt at every call,
He watched and wept, he prayed and felt, for all; (165-166)
 - 10 To me more dear, congenial to my heart,
One native charm, than all the gloss of art. (253-254)

- 11 And while he sinks without one arm to save,
The country blooms – a garden and a grave. (302-303)
- 12 If to the city sped – what waits him there?
To see profusion that he must not share;
To see ten thousand baneful arts combined
To pamper luxury, and thin mankind; (310-313)

L I T E R A T U R A

- Baugh, A. C. 1948. *A Literary History of England*. London: Routledge & Kegan Paul LTD.
- Black, W. 1878. *Goldsmith*. London: Macmillan & CO.
- Burgess, A. 1958. *English Literature: A Survey for Students*. London: Longman.
- Daiches, D. 1960. *A Critical History of English Literature*, Vol. 2. London: Secker & Warburg.
- The Deserted Village. Critical Opinions. [Internet]. Dostupno na:
[http://caxton.stockton.edu/DesertedVillage/stories/storyReader\\$29](http://caxton.stockton.edu/DesertedVillage/stories/storyReader$29)
- The Deserted Village. Synopsis. [Internet]. Dostupno na:
<http://www.activate.ie/sites/longfordlib/desertvill.html>
- Drabble, M. (ed.), 1985. *The Oxford Companion to English Literature*. Oxford: OUP.
- Goldsmith, O. 1966. *The Collected Works*. (ed. A. Friedman). Oxford: OUP.
- Goldsmith, O. 1975. *Poems and Plays*. (ed. T. Davis). London: Dent.
- Jeffares, A. N. 1959. *Oliver Goldsmith, Writers and Their Work*. London: Longmans, Green & CO.
- Kovačević, I. et al. 1991. *Engleska književnost II*. Sarajevo/Beograd: Svjetlost/Zavod za udžbenike.
- Puhalo, D. 1989. *Istorija engleske književnosti XVIII veka i romantizma (1700-1832)*. Beograd: Naučna knjiga.
- Živković, D. (ur.). 1992. *Rečnik književnih termina*. Beograd: Nolit.

S U M M A R Y

OLIVER GOLDSMITH'S *THE DESERTED VILLAGE* AS AN EXAMPLE OF ENGLISH SENTIMENTALISM

Oliver Goldsmith (?1730-1774) is one of the most prominent representatives of English sentimentalism. Goldsmith's best poem, *The Deserted Village*, was published in quarto, on May 26th 1770. In this poem Goldsmith describes depopulation of village in his country caused by the accumulation of wealth and the process of enclosing. There is a very good depiction of once idyllic and now deserted village. The portraits of the village preacher and the schoolmaster as well as the description of the village inn are artistically made.